

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

ÅRSMELDING 2021

DOKUMENT 7:1 (2021-2022)

Til Stortinget

I henhold til lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven) § 17 tredje ledd avgir utvalget melding til Stortinget om sin virksomhet i 2021.

Årsmeldingen er ugradert, jf. EOS-kontrollloven § 17 tredje ledd. Om informasjonen er sikkerhetsgradert skal etter sikkerhetsloven avgjøres av den som har utstedt informasjonen. Før meldingen avgis til Stortinget, sender utvalget de respektive delene av meldingsteksten til EOS-tjenestene for at de skal avklare om meldingen følger dette kravet. Tjenestene er også gitt anledning til å kontrollere at det ikke er faktafeil eller misforståelser i teksten.

Oslo, 30. mars 2022

Astri Aas-Hansen

Kristin Krohn Devold

Magnhild Meltveit Kleppa

Erling Johannes Husabø

Camilla Bakken Øvald

Jan Arild Ellingsen

Olav Lysne

Henrik Magnusson

EOS-utvalget 2021. Fra venstre: Camilla Bakken Øvald, Jan Arild Ellingsen, Olav Lysne, Astri Aas-Hansen (leder), Magnhild Meltveit Kleppa, Kristin Krohn Devold (nestleder) og Erling Johannes Husabø. (Foto: Anki Grøthe)

1. UTVALGETS MANDAT OG SAMMENSETNING	6
2. NØKKELTALL OG STYRING AV VIRKSOMHETEN	7
3. OVERSIKT OVER UTVALGETS VIRKSOMHET I 2021	8
3.1 UTFØRT KONTROLLVIRKSOMHET	8
3.2 UTVALGETS KONTROLLMETODER	8
3.3 UTVALGETS BEHANDLING AV KLAGESAKER	8
3.4 SÆRSKILT MELDING TIL STORTINGET	9
3.5 HØRINGSSVAR OM PSTs ETTERRETNINGSSOPPDRAG OG BEHANDLING AV ÅPENT TILGJENGELIG INFORMASJON	9
3.6 HØRINGSSVAR OM FORSLAG TIL ENDRINGER I POLITIREGISTERFORSKRIFTEN	9
3.7 INNSPILL TIL STORTINGETS BEHANDLING AV RAPPORT OM STORTINGETS KONTROLLFUNKSJONER	9
3.8 EKSTERN VIRKSOMHET	9
4 POLITIETS SIKKERHETSTJENESTE (PST)	10
4.1 GENERELT OM KONTROLLEN	10
4.2 PSTs REGISTRERINGER AV ENKELTPERSONER	10
4.3 OPPFØLGING AV PSTs DELING AV INFORMASJON MED STATER DER DET ER RISIKO FOR AT MENNESKE- RETTIGHETENE IKKE BLIR RESPEKTERT	10
4.4 OPPFØLGING AV FLYPASSASJERSAKEN	10
4.5 TERRORIST SCREENING CENTER	11
4.6 OM PSTs UTLIVERING AV INFORMASJON I SIKKERHETSKLARERINGSSAKER	11
4.7 KLAGESAKER RETTET MOT PST	11
5 ETTERRETNINGSTJENESTEN	12
5.1 GENERELT OM KONTROLLEN	12
5.2 MANGLENDE FREMLEGGELSE AV FORELEGGELSESSAKER	12
5.3 NY E-LOV OG KONTROLL AV TILRETTELAGT INNHENTING	12
5.4 KLAGESAKER RETTET MOT E-TJENESTEN	12
6 NASJONAL SIKKERHETSMYNDIGHET (NSM)	13
6.1 GENERELT OM KONTROLLEN	13
6.2 OM BEGRUNNELSE I SIKKERHETSKLARERINGSSAKER	13
6.3 SIKKERHETSLovens ORDNING MED SÆRSKILT OPPNEVNT ADVOKAT	13
6.4 KLAGESAKER RETTET MOT NSM	14
6.5 SAKSBEHANDLINGSTID I SIKKERHETSKLARERINGSSAKER	15
7 FORSVARETS SIKKERHETSAVDELING (FSA)	16
7.1 GENERELT OM KONTROLLEN	16
7.2 SIKKERHETSKLARERING AV PERSONELL TIL FØRSTEGANGSTJENESTE	16
7.3 KLAGESAKER RETTET MOT FSA	16
7.4 SAKSBEHANDLINGSTID I SIKKERHETSKLARERINGSSAKER	17
8 SIVIL KLARERINGSMYNDIGHET (SKM)	18
8.1 GENERELT OM KONTROLLEN	18
8.2 KLAGE PÅ KLARERINGSMYNDIGHETENS NEKTELSE AV SAMTYKKE TIL AUTORISASJON	18
8.3 SAKSBEHANDLINGSTID I SIKKERHETSKLARERINGSSAKER I SKM	19
9 KONTROLL AV ANNEN EOS-TJENESTE	20
9.1 GENERELT OM KONTROLLEN	20
9.2 INSPEKSJON AV ETTERRETNINGSBATALJONEN	20
9.3 INSPEKSJON AV FORSVARETS SPESIALKOMMANDO	20
9.4 STORTINGETS ADMINISTRASJON OG STORTINGETS PRESIDENTSKAP SOM KLARERINGSMYNDIGHETER	20
10 VEDLEGG	21

VEDLEGG 1 - MØTER, BESØK, FOREDRAG OG DELTAKELSE PÅ KONFERANSER	21
VEDLEGG 2 - SÆRSKILT MELDING OM GRADERTE OPPLYSNINGER OM FRODE BERG-SAKEN	22
VEDLEGG 3 - HØRINGSSVAR OM «PSTs ETTERRETNINGSOPPDRAG OG BEHANDLING AV ÅPENT TILGJENGELIG INFORMASJON»	23
VEDLEGG 4 - HØRINGSSVAR OM FORSLAG TIL ENDRINGER I POLITIREGISTERFORSKRIFTEN	27
VEDLEGG 5 - INNSPILL TIL STORTINGETS BEHANDLING AV HARBERG-UTVALGETS RAPPORT	29
VEDLEGG 6 - EOS-KONTROLLOVEN	31

1. Utvalgets mandat og sammensetning

EOS-utvalget er et permanent, stortingsoppnevnt organ som kontrollerer norske virksomheter som utøver etterretnings-, overvåkings- og sikkerhets-tjeneste (EOS-tjeneste). Kontrollen gjelder bare EOS-tjeneste som utøves, styres eller settes i gang av offentlig forvaltning.¹

Formålet med kontrollen er etter EOS-kontrollloven² § 2 første ledd å:

- 1) klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene,
- 2) påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser, og
- 3) påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget skal ikke søke et mer omfattende innsyn i sikkerhetsgraderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålet³, og skal så vidt mulig ta hensyn til kildevernet og vern av informasjon mottatt fra utlandet. Kontrollen med enkeltsaker og operasjoner skal være etterfølgende, men utvalget har rett til å bli informert om og uttale seg om tjenestenes løpende virksomhet. Utvalget kan ikke instruere EOS-tjenestene eller brukes av disse til konsultasjoner. Kontrollen skal være til minst mulig ulempe for

tjenestenes operative virksomhet. Utvalget skal i sin kontroll ta hensyn til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter.⁴

Utvalget utfører legalitetskontroll. Det vil si at utvalget ikke uttaler seg om tjenestenes effektivitet, prioritering av ressurser eller lignende.

Det er sju medlemmer i utvalget. Medlemmene velges for et tidsrom på inntil fem år av Stortinget i plenum etter innstilling fra Stortingets presidentskap.⁵ Det oppnevnes ikke varamedlemmer.

Utvalget er uavhengig av både regjeringen og Stortinget. Regjeringen kan ikke instruere utvalget. Stortinget kan ved et plenarvedtak pålegge utvalget å foreta nærmere undersøkelser som er innenfor utvalgets kontrollmandat.

Medlemmer av utvalget kan ikke samtidig være stortingsrepresentanter, og de kan heller ikke tidligere ha arbeidet i EOS-tjenestene. Utvalgets medlemmer og ansatte i sekretariatet må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for høyeste nivå både nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet.⁶ Det vil si at de må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for henholdsvis STRENGT HEMMELIG og COSMIC TOP SECRET.

¹ Det er bestemmelser som viser til EOS-kontrollloven i lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) § 11-1, lov om Etterretningstjenesten (e-loven) § 2-6, og lov om behandling av opplysninger i politi og påtalemyndigheten (politiregisterloven) § 68.

² Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven). Loven ble sist endret i juni 2020, da sikkerhetsloven med enkelte unntak ble gjort gjeldende for EOS-utvalget.

³ Jf. EOS-kontrollloven § 8 tredje ledd. Av EOS-kontrollloven § 8 fjerde ledd fremgår det at utvalget kan fatte bindende beslutning om innsyn og om kontrollens utstrekning. Eventuell protest skal inntas i årsmeldingen, og det vil da være opp til Stortinget å mene noe om tvisten, etter at innsyn er gitt som anmodet. I 1999 vedtok Stortinget ved plenarvedtak at det skulle gjelde en særskilt prosedyre for tvist om innsyn i Etterretningstjenestens dokumenter. Vedtaket førte ikke til endring i utvalgets lov eller instruks, se Dokument nr. 16 (1998-99), Innst. S. nr. 232 (1998-99) og

referat og vedtak i Stortinget 15. juni 1999. Bakgrunnen for Stortingets vedtak fra 1999 er den særlige sensitiviteten som knytter seg til enkelte av E-tjenestens kilder, identiteten til personer i okkupasjonsberedskapen og spesielt sensitive opplysninger mottatt fra utenlandske samarbeidende tjenester. EOS-utvalget ba i 2013 Stortinget avklare om utvalgets innsynsrett slik den er nedfelt i lov og instruks skal gjelde fullt ut også for E-tjenesten, eller om Stortingets vedtak fra 1999 skal opprettholdes. På Stortingets anmodning ble spørsmålet behandlet i rapporten fra Evalueringsutvalget for EOS-utvalget, som ble avgitt til Stortinget 29. februar 2016, se Dokument 16 (2015-2016). Ved behandlingen av rapporten fra Evalueringsutvalget i 2017, ble begrensningen i innsynet i «særlig sensitiv informasjon» opprettholdt uten at lovteksten ble endret.

⁴ Jf. EOS-kontrollloven § 2.

⁵ Jf. EOS-kontrollloven § 3.

⁶ Jf. EOS-kontrollloven § 11 andre ledd.

Under følger en oversikt over utvalgets sammensetning og medlemmenes funksjonsperioder i 2021:

Utvalget første halvår 2021:

Svein Grønnern, Oslo, leder	13. juni 1996	–	30. juni 2021
Astri Aas-Hansen, Asker, nestleder	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Øyvind Vaksdal, Karmøy	1. januar 2014	–	30. juni 2021
Eldfrid Øfsti Øvstedal, Trondheim	1. juli 2016	–	30. juni 2021
Magnhild Meltveit Kleppa, Hjelmeland	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Erling Johannes Husabø, Bergen	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Camilla Bakken Øvald, Oslo	1. juli 2019	–	30. juni 2024

Utvalget andre halvår 2021:

Astri Aas-Hansen, Asker, leder	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Kristin Krohn Devold, Oslo, nestleder	1. juli 2021	–	30. juni 2025
Magnhild Meltveit Kleppa, Hjelmeland	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Erling Johannes Husabø, Bergen	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Camilla Bakken Øvald, Oslo	1. juli 2019	–	30. juni 2024
Jan Arild Ellingsen, Saltdal	1. juli 2021	–	30. juni 2025
Olav Lysne, Bærum	1. juli 2021	–	30. juni 2025

Av dagens sju medlemmer har fem ulik partipolitisk bakgrunn. De to øvrige har juridisk og teknologisk faglig bakgrunn.

2. Nøkkeltall og styring av virksomheten

Utvalgets utgifter i 2021 har vært på kr 33 612 000 mot budsjett. Totalt budsjett, inkludert overførte midler, har vært på kr 35 900 000. Av de ubrukte midlene er kr 1 730 000 søkt overført til budsjettet for 2022.

I 2019 fikk utvalget kr 29 000 000 til istandsetting av nytt lokale. Prosjektet er slutført i henhold til budsjett. Utgiftene kom på kr 28 922 000.

Vervet som utvalgsleder tilsvarer omkring 30 prosent stilling og medlemsvervet omkring 20 prosent stilling.

Utvalget støttes av et sekretariat. Ved utgangen av 2021 bestod sekretariatet av 19 personer i fulltidsstillinger: sekretariatsleder, en juridisk enhet på syv personer, en

teknologisk enhet på seks personer og en administrativ enhet på fem personer⁷. Tre stillinger var vakante.

Sekretariatet vil måtte utvides i årene fremover, blant annet som følge av innføringen av tilrettelagt innhenting som ny metode for Etterretningstjenesten. Stortinget har bedt Stortingets presidentskap om å sikre EOS-utvalget ressurser i de årlige budsjettildelingene.⁸ Utvalget meldte i sitt budsjettforslag for 2022 til Stortingets presidentskap at det i 2025 er nødvendig å ha 30 ansatte i sekretariatet.

Sykefraværet i sekretariatet har i 2021 vært på 4,1 prosent, mot 4,8 prosent i 2020.

Riksrevisor er ekstern revisor for EOS-utvalget.

⁷ Kontorsjef, sikkerhetsleder, informasjonsrådgiver og to ansatte med ansvar for økonomi, HR, arkiv og kontordrift.

⁸ Vedtak 677 jf. lovvedtak 134 (2019-2020).

3. Oversikt over utvalgets virksomhet i 2021

3.1 Utført kontrollvirksomhet

I 2021 har utvalget gjennomført 18 inspeksjoner. Politiets sikkerhetstjeneste er inspisert seks ganger, Etterretningstjenesten fem ganger, Nasjonal sikkerhetsmyndighet to ganger⁹ og Forsvarets sikkerhetsavdeling to ganger. Etterretningsbataljonen, Forsvarets spesialstyrker og Sivil klareringsmyndighet er inspisert én gang hver.

Utvalget har i 2021 hatt ni interne heldagsmøter, i tillegg til interne arbeidsmøter i tilknytning til inspeksjonene. I de interne møtene drøfter utvalget planlagte og gjennomførte inspeksjoner, klagesaker, saker tatt opp av eget tiltak, meldinger til Stortinget og administrative forhold.

I 2021 tok utvalget opp 13 saker av eget tiltak med tjenestene, mot 16 i 2020. Utvalget avsluttet i 2021 16 saker som var tatt opp av eget tiltak, mot 10 saker i 2020.

Utvalget undersøker klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. Det kom inn 25¹⁰ klager på EOS-tjenestene i 2021, mot 29 klager i 2020. Utvalget avsluttet i 2021 26 klagesaker, mot 30 klagesaker i 2020.¹¹

3.2 Utvalgets kontrollmetoder

Utvalget deler inspeksjonene i en orienteringsdel og en inspeksjonsdel. Orienteringstemaene er i hovedsak valgt av utvalget selv, men tjenestene bes også om å orientere om forhold de mener er relevante for utvalgets kontroll, blant annet avvik som de selv har avdekket.

Utvalget blir orientert om tjenestens løpende virksomhet, nasjonalt og internasjonalt

samarbeid, samt saker det har vært offentlig debatt om. Utvalget stiller muntlige spørsmål på stedet og skriftlige spørsmål i etterkant.

I inspeksjonsdelen søker utvalget direkte i tjenestenes elektroniske systemer. Tjenestene varsles ikke om hvilke søk som gjøres. Det innebærer at inspeksjonsdelen inneholder betydelige uanmeldte elementer. Målet er å gjøre en så kvalifisert stikkprøvebasert kontroll som mulig. Sekretariatets forberedelser i tjenestenes datasystemer setter utvalget i stand til å gjennomføre målrettede inspeksjoner.

På bakgrunn av funn i utvalgets inspeksjoner oppretter utvalget saker av eget tiltak.¹² Slike saker opprettes også på bakgrunn av varsler eller offentlig omtale. For å opplyse saken gjennomgår utvalget tjenestens dokumenter. Ansatte i tjenestene kan også kalles inn til samtaler. Tjenesten skal alltid få anledning til å uttale seg om spørsmålene saken reiser før utvalget avgir sin uttalelse.

3.3 Utvalgets behandling av klagesaker

Klager som faller inn under utvalgets kontrollområde undersøkes i den eller de tjenestene som klagen retter seg mot. Utvalget har en lav terskel for å ta klagesaker til behandling. En økende andel av klagesakene er komplekse. I 2021 har utvalget brukt mer ressurser på å behandle klagesaker enn tidligere.

Utvalgets uttalelser til klager skal være ugraderte. Det er sikkerhetsgradert informasjon at en person *ikke* er registrert av tjenesten.¹³ I disse tilfellene opplyser utvalget til klageren at klagen er undersøkt og at utvalget ikke har funnet at tjenesten har gjort noe ulovlig eller kritikkverdig. Det

⁹ I én av inspeksjonene hos NSM var det bare fire utvalgsmedlemmer til stede.

¹⁰ Flere av klagen er rettet mot mer enn én tjeneste.

¹¹ Disse tallene inkluderer også noen få klager som er avvist eller trukket.

¹² Jf. EOS-kontrollloven § 5 tredje ledd.

¹³ EOS-kontrollloven § 15 første ledd andre punktum lyder slik: «Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsevne eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke bli bestemt».

opplyses altså *ikke* til klageren at han eller hun ikke er registrert i tjenesten.

Videre er det sikkerhetsgradert informasjon at en person er blitt *lovlig* overvåket av tjenesten. I disse tilfellene opplyser utvalget til klageren at klagen er undersøkt og at utvalget ikke har funnet at tjenesten har gjort noe ulovlig eller kritikkverdigg. Det opplyses altså *ikke* til klageren at han eller hun er blitt *lovlig* overvåket.

Det er kun dersom utvalgets undersøkelser viser at klagerens rettigheter er krenket at utvalget kan bekrefte overfor klageren at klageren er registrert i tjenesten – ved at EOS-kontrollloven bestemmer at utvalget kan meddele at det er uttalt kritikk.

Om utvalget mener at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, kan det foreslås overfor tjenesten det gjelder eller overordnet departement. Utvalget er bundet av tjenestens avgjørelse om sikkerhetsgradering.¹⁴ Utvalget har derfor ikke lov til å gi klageren informasjon om grunnlaget for kritikken uten samtykke fra tjenesten eller overordnet departement.

3.4 Særskilt melding til Stortinget

Den 25. februar 2021 overleverte utvalget en særskilt melding til Stortinget om Frode Berg-saken «for å gjøre oppmerksom på at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med sikkerhetsgraderte opplysninger, jf. EOS-kontrollloven § 17 andre ledd».¹⁵ På Stortingets anmodning overleverte utvalget den sikkerhetsgraderte sluttrapporten og en forkortet utgave av den. Den særskilte meldingen følger som vedlegg 2.

3.5 Høringssvar om PSTs etterretningsoppdrag og behandling av åpent tilgjengelig informasjon

Justis- og beredskapsdepartementet sendte i 2021 på høring et forslag om å lovfeste PSTs etterretningsoppdrag. I tillegg foreslo departementet å gi tjenesten hjemmel til å innhente, analysere og lagre store mengder åpent tilgjengelig informasjon i 15 år. Utvalget uttalte at det fra et kontrollperspektiv ville vært ønskelig med en nærmere utredning av flere forhold.

EOS-utvalgets høringssvar 17. desember 2021 følger som vedlegg 3.

3.6 Høringssvar om forslag til endringer i politiregisterforskriften

Justis- og beredskapsdepartementet sendte i 2021 på høring et forslag om endringer i politiregisterforskriftens regler om PSTs behandling av opplysninger. Utvalget pekte i høringssvaret på betydningen av skriftlige begrunnelser som forutsetning for en reell og effektiv etterfølgende kontroll av PST.

EOS-utvalgets høringssvar 11. mai 2021 følger som vedlegg 4.

3.7 Innspill til Stortingets behandling av rapport om Stortingets kontrollfunksjoner

Utvalget som ble nedsatt for å utrede Stortingets kontrollfunksjon avga sin rapport i 2021.¹⁶ EOS-utvalget ga enkelte merknader til forhold i rapporten som berørte EOS-utvalgets virksomhet direkte.

EOS-utvalgets brev 24. mars 2021 til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite følger som vedlegg 5.

3.8 Ekstern virksomhet

Utvalget hadde i 2021 møter med forsvarsminister Frank Bakke-Jensen (H), justis- og beredskapsminister Monica Mæland (H) og justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl (Sp). I møtene redegjorde utvalget for kontrollen av EOS-tjenestene. I tillegg har utvalget deltatt på flere eksterne arrangementer, se vedlegg 1.

¹⁴ Jf. EOS-kontrollloven § 11 siste ledd siste punktum.

¹⁵ Dokument 7:2 (2020-2021).

¹⁶ Dokument 21 (2020-2021) *Rapport fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon.*

4 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

4.1 Generelt om kontrollen

I 2021 har utvalget gjennomført seks inspeksjoner av Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Fire inspeksjoner ble gjennomført i Den sentrale enhet (DSE) i Oslo. I tillegg er PST-enhetene i politidistriktene Trøndelag og Sør-Øst inspisert.

I inspeksjonene av PST kontrollerer utvalget særlig følgende:

- Tjenestens innhenting og behandling av personopplysninger.
- Tjenestens nye og avsluttede forebyggende saker, avvergende etterforskingssaker og etterforskingssaker.
- Tjenestens bruk av skjulte tvangsmidler (for eksempel telefon- og romavlytting, dataavlesing og hemmelig ransaking) og kildeføring.
- Tjenestens utveksling av informasjon med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.

4.2 PSTs registreringer av enkeltpersoner

I kontrollen av PSTs registreringer i forebyggende øyemed er utvalget opptatt av at kravene til nødvendighet, relevans og formålsbestemthet er oppfylt. Et viktig kontrollpunkt er det skjerpede nødvendighetskravet for behandling av særlige kategorier personopplysninger, for eksempel en persons politiske eller religiøse overbevisning, jf. politiregisterloven § 7.

I 2021 har utvalget stilt spørsmål til PSTs registreringer av seks personer i forebyggende øyemed. PST svarte i fem tilfeller at det ikke var grunnlag for å behandle opplysninger om personene og at opplysningene ville bli slettet. Utvalget sluttet seg til PSTs vurdering, og kritiserte tjenesten for å ha registrert personene uten at det var grunnlag for det. I ett av de fem tilfellene

påpekte utvalget at det var særlig uheldig at det manglende registreringsgrunnlaget ikke ble fanget opp av den pålagte revurderingen etter fem år. Utvalgets kritikk ble forsterket av at registreringen inneholdt opplysninger om personens politiske oppfatning.

I det sjette tilfellet kritiserte utvalget PST, og uttalte at registreringen skulle ha vært slettet. PST fastholdt at det var grunnlag for å registrere personen. Opplysningene er derfor ikke slettet.

4.3 Oppfølging av PSTs deling av informasjon med stater der det er risiko for at menneske-rettighetene ikke blir respektert

Årsmeldingen for 2020¹⁷ omtalte EOS-utvalgets kritikk av PSTs utveksling av informasjon om en norsk borger til en tjeneste i et land der det er risiko for at myndighetene ikke respekterer menneskerettighetene. Utvalget uttalte at PST gjorde en mangelfull vurdering av risikoen for menneskerettsbrudd ved å utlevere opplysningene.

Utvalget har i en inspeksjon i PST i 2021 fulgt opp saken ved å undersøke interne rutiner og utleveringer på generelt grunnlag.

Utvalget fant ikke grunnlag for videre oppfølging.

4.4 Oppfølging av flypassasjersaken

I 2019 rettet utvalget i en særskilt melding¹⁸ kritikk mot PST for innhenting og lagring av en stor mengde opplysninger om nordmenns flyreiser. Innsamlingen manglet rettslig grunnlag og var ulovlig. PST har opplyst at flypassasjeropplysningene er slettet.

I etterkant av den særskilte meldingen har PST opprettet en ny enhet som skal ha

¹⁷ Dokument 7:1 (2020-2021), punkt 4.2

¹⁸ Dokument 7:2 (2019-2020) Særskilt melding til Stortinget om PSTs ulovlige innhenting og lagring av flypassasjeropplysninger.

ansvar for internkontroll og risikostyring i tjenesten.

Utvalget er tilfreds med PSTs oppfølging og har avsluttet saken.

4.5 Terrorist Screening Center

Utvalget har i årsmeldingene for 2013, 2014, 2016 og 2017 omtalt at det var registrert informasjon om nordmenn i en database tilhørende FBI (Terrorist Screening Center).

Utvalget har fått en redegjørelse fra Justis- og beredskapsdepartementet for hvilke opplysninger som legges inn i databasen, hvem som legger inn opplysningene, hvordan dataene brukes, muligheter for retting og sletting, samt konsekvenser av å være registrert.

Departementets orientering ga ikke grunnlag for oppfølging, og utvalget har avsluttet saken.

4.6 Om PSTs utlevering av informasjon i sikkerhetsklareringssaker

I årsmeldingen for 2018¹⁹ skrev utvalget at PSTs praksis for utlevering av opplysninger til klareringsmyndighetene ikke var i samsvar med krav i lov og forskrift. Utvalget kritiserte PSTs praksis for muntlig utlevering av personopplysninger. Utvalget understreket

viktigheten av at PST tydeliggjør eventuell usikkerhet som hefter ved opplysningene som utleveres til klareringsmyndighetene.

NSM har fagansvar for sikkerhetsklarering i Norge. I en inspeksjon i 2021 opplyste NSM til utvalget at direktoratet ikke lenger ser utfordringer knyttet til informasjonsutvekslingen med PST i klareringssaker.

4.7 Klagesaker rettet mot PST

Utvalget har i 2021 mottatt 17 klager rettet mot PST, mot 19 i 2020. Flere av klagen var også rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2021 avsluttet tolv klagesaker mot PST. To klagesaker ble avsluttet med kritikk av PST og ti saker ble avsluttet uten kritikk.

I den ene klagesaken avsto PST utvalgets forslag om å gi utfyllende begrunnelse til klageren om bakgrunnen for utvalgets kritikk, jf EOS-kontrolloven § 15. Klageren fikk av utvalget underretning om at det var uttalt kritikk mot tjenesten.

I den andre klagesaken aksepterte PST utvalgets forslag om å gi utfyllende begrunnelse til klageren om grunnlaget for kritikken. Utvalget kritiserte PST for å ha behandlet opplysninger om klageren lenger enn det som var nødvendig for formålet. Opplysningene om klageren er slettet.

¹⁹ Dokument 7:1 (2018-2019), punkt 5.2.

5 Etterretningstjenesten

5.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2021 gjennomført fire inspeksjoner av Etterretningstjenesten (E-tjenesten) sentralt, i tillegg til inspeksjon av Forsvarets stasjon Andøya. Stasjonen på Andøya samler inn, analyserer og rapporterer maritim aktivitet i nordområdene.

I inspeksjonene av E-tjenesten kontrollerer utvalget særlig følgende:

- E-tjenestens bruk av innhentingsmetoder som kan medføre inngrep overfor den enkelte.²⁰
- Tjenestens behandling av opplysninger.
- Tjenestens informasjonsutveksling med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.
- Saker som er forelagt Forsvarsdepartementet (foreleggelsessaker)²¹ og interne godkjenningssaker²².
- Nasjonal kontroll med E-tjenestens stasjoner, utstyr, metoder og informasjonsinnhenting.

Utvalget har ikke rett til innsyn i det som er definert som særlig sensitiv informasjon²³ hos E-tjenesten. Utvalget får jevnlig informasjon om omfanget av informasjon som er i denne kategorien. Når informasjonen ikke lenger er definert som særlig sensitiv, blir den tilgjengelig for utvalgets kontroll.²⁴

5.2 Manglende fremleggelse av foreleggelsessaker

Utvalget oppdaget at det i perioden 2011–2020 ikke har fått fremlagt alle saker og operasjoner som E-tjenesten hadde forelagt

Forsvarsdepartementet etter e-loven § 2-5. Tjenesten har beklaget de manglende fremleggelsene, som skyldtes rutinesvikt.

EOS-utvalget har presisert overfor tjenesten at det forventer å få fremlagt alle saker og operasjoner som er forelagt Forsvarsdepartementet for godkjenning.

5.3 Ny e-lov og kontroll av tilrettelagt innhenting

E-loven kapittel 7 og 8 trådte i kraft 1. januar 2022, med unntak av § 7-3. Med det ble utvalget tillagt en ny kontrolloppgave. Det følger av e-loven § 7-11 at utvalget skal føre «løpende kontroll» med metoden tilrettelagt innhenting. Tilrettelagt innhenting innebærer at Etterretningstjenesten kan innhente elektronisk kommunikasjon som krysser Norges grense. Dersom EOS-utvalget mener at E-tjenesten bruker metoden i strid med loven, kan utvalget fremme begjæring for tingretten med krav om at ulovlig virksomhet opphører.

Denne løpende kontrollen krever en utvidet kontrollmetodikk. Utvalget er avhengig av at tjenesten setter av tilstrekkelige ressurser til å etablere og drifte kontrollfunksjonalitet i sine systemer. Utvalget har i 2021 påbegynt utviklingen av et kontrollkonsept for tilrettelagt innhenting.

5.4 Klagesaker rettet mot E-tjenesten

Utvalget har i 2021 mottatt ti klager rettet mot E-tjenesten, mot åtte i 2020. Flere av klagenes var rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2021 avsluttet åtte klagesaker mot E-tjenesten. Ingen av de avsluttede klagesakene har ført til kritikk av E-tjenesten.

²⁰ E-loven kapittel 6.

²¹ Etter e-loven § 2-5 skal departementet godkjenne saker om a) etablering av samarbeid og avtaler med utenlandske tjenester eller internasjonale organisasjoner, b) iverksettelse av særskilte etterretningsoperasjoner som kan reise politiske problemstillinger, c) andre særlige viktige saker.

²² Interne godkjenninger kan være tillatelser til deling av informasjon om nordmenn til utenlandske samarbeidende tjenester eller tillatelser til å overvåke nordmenns kommunikasjon når personene er i utlandet.

²³ 1. Identiteten til E-tjenestens og utenlandske partnerses menneskelige kilder. 2. Identiteten til utenlandske partnerses særskilt beskyttede tjenestemenn. 3. Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen. 4. E-tjenesten og/eller utenlandske partnerses særlig sensitive utenlandsoperasjoner som ved kompromitteringer a. alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens politiske risiko, eller b. kan medføre alvorlig skade eller tap av liv for eget personell eller tredjepersoner.

²⁴ Les mer i punkt 5.5 i utvalgets årsmelding for 2020.

6 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)

6.1 Generelt om kontrollen

I 2021 har utvalget gjennomført to inspeksjoner av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Én inspeksjon var rettet mot NSMs behandling av klareringssaker. Den andre inspeksjonen var i Nasjonalt cybersikkerhetssenter (NCSC).²⁵

I inspeksjonene av NSM kontrollerer utvalget særlig følgende:

- NSMs behandling av saker der klarering er nektet, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndigheten, samt direktoratets behandling av klager over slike saker.
- NSMs saksbehandlingstid i klareringssaker.
- NSMs samarbeid med andre EOS-tjenester.
- NSMs behandling av personopplysninger.
- NSMs tekniske kapasiteter.

6.2 Om begrunnelse i sikkerhetsklareringssaker

Alle som nektes sikkerhetsklarering skal informeres om resultatet og begrunnelsen for avgjørelsen. Sikkerhetsloven angir enkelte forhold begrunnelsen ikke skal inneholde.²⁶ Klareringsmyndigheten skal utarbeide en intern begrunnelse der alle relevante forhold inngår.

Utvalget har merket seg klareringsmyndighetenes ulike syn på forholdet mellom begrunnelsen som gis til hovedpersonen og klareringsmyndighetens interne begrunnelse.

På spørsmål fra utvalget svarte Justis- og beredskapsdepartementet at klareringsmyndigheten bare kan utelate de deler av

begrunnelsen som omfattes av unntakene i sikkerhetsloven § 8-13 andre ledd. Departementet skrev videre at det holder at «begrunnelsen normalt ... begrenses til å gjengi hovedinnholdet i de opplysningene og forholdene klarerings-myndigheten har vektlagt i den helhetlige vurderingen som danner grunnlag for saken». Utvalget la departementets syn til grunn.

Overfor departementet påpekte utvalget at hovedpersonen ofte ikke får vite at opplysninger er utelatt fra begrunnelsen, slik sikkerhetsloven legger opp til. Det er videre ikke skriftlige vurderinger i den interne begrunnelsen av hvilke opplysninger som eventuelt skal utelates i begrunnelsen til personen. Mangel på slike vurderinger gjør det vanskelig for utvalget å etterprøve hva som er årsaken til at klareringsmyndigheten ikke har formidlet opplysningene til hovedpersonen. Fraværet av informasjon kan også føre til at personen får inntrykk av at saken har fått en mer generell og overfladisk behandling enn det som er tilfellet. Utvalget forutsatte overfor departementet at klareringsmyndighetene orienterer hovedpersonen når den interne begrunnelsen inneholder opplysninger som unntas etter sikkerhetsloven § 8-13.

Utvalget anmodet Justis- og beredskapsdepartementet om å sikre en lik lovforståelse og praksis blant klarerings-myndighetene. Departementet har bedt NSM om å sette i verk tiltak for å sikre en mer ensartet praksis.

6.3 Sikkerhetslovens ordning med særskilt oppnevnt advokat

Personer har rett til bistand fra en særskilt oppnevnt advokat dersom det er utelatt opplysninger fra begrunnelsen for en klareringsavgjørelse etter sikkerhetsloven

²⁵ NCSC skal beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner, offentlig forvaltning og næringsliv mot alvorlige digitale angrep. For å løse denne oppgaven kan NCSC behandle nærmere bestemte personopplysninger, jf. sikkerhetsloven § 2-4.

²⁶ Sikkerhetsloven § 8-13. Begrunnelsen skal eksempelvis ikke inneholde opplysninger som kan røpe forhold av betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser.

§ 8-13.²⁷ Formålet med ordningen er å kompensere for ulempene ved ikke å få en full begrunnelse. Den ble etablert i 2006.

Utvalgets undersøkelser viste at ordningen ikke er brukt de siste ti årene. Utvalget har uttalt til Justis- og beredskapsdepartementet at det kan ha vært aktuelt med bistand fra særskilt oppnevnt advokat i flere tilfeller.

Prosedyren for å benytte særskilt oppnevnt advokat er komplisert og tidkrevende. Utvalget konstaterte at klareringsmyndighetenes praksis for å informere om ordningen er ulik. Utvalget ba departementet om å ta skritt for å sikre at advokatordningen fungerer som tilsiktet.

Departementet har svart at det i hovedsak er enig med utvalget, og at det overfor NSM har påpekt at hovedpersonen bør informeres om advokatretten der den er relevant. Departementet vil vurdere å sette i gang et arbeid for å se nærmere på ordningen.

6.4 Klagesaker rettet mot NSM

Utvalget har i 2021 mottatt ni klager rettet mot NSM, mot tolv i 2020. Flere av klagene

var rettet mot flere tjenester. I 2021 avsluttet utvalget elleve klagesaker. To av sakene ble avsluttet med kritikk.

I den ene klagesaken ble NSM kritisert for å la en klareringssak ligge i over seks måneder uten at det ble tatt noen saksbehandlingsskritt. Tiden som gikk, skyldtes utelukkende at saken lå i «kø».

Ved behandlingen av klagen vurderte utvalget saksbehandlingstiden for øvrige saker i NSM. NSMs målsetting var i 2021 at saker der direktoratet behandler klager som andreinstans, skulle behandles i løpet av 90 dager. I de fire første månedene av 2021 var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i slike saker mer enn dobbelt så lang som målsettingen. Utvalget kritiserte NSM for lang saksbehandlingstid i saker der NSM behandler klager som andreinstans. Utvalget har forutsatt at NSM setter i gang tiltak for å redusere saksbehandlingstiden.

I den andre klagesaken ble NSM kritisert for å ha brukt mer enn fire måneder på å behandle en innsynsak.

²⁷ Sikkerhetsloven § 8-15.

6.5 Saksbehandlingstid i sikkerhetsklareringssaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2021 som opplyst av NSM:²⁸

	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid positive avgjørelser ²⁹	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid negative avgjørelser
Forespørsel om innsyn	91 dager ³⁰ (2 saker)		
Forespørsel om klarering	87 dager (105 saker)	74 dager (98 saker)	277 dager (7 saker)
Klage 1. instans	Ingen saker		
Klage 2. instans	289 dager (31 saker) ³¹	389 dager (3 saker)	278 dager (28 saker) ³²

Tabell 1: Tabell over saksbehandlingstid i 2021 som opplyst av NSM

Utvalget ser med bekymring på at saksbehandlingstiden på nesten alle områder har gått opp i 2021 hos NSM sammenlignet med 2020. Utvalget forutsetter at NSM tar grep for å redusere saksbehandlingstiden.

²⁸ Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

²⁹ NSM og SKMs tall for klager som delvis har fått gjennomslag er tatt med i statistikken i «positive avgjørelser», mens det for FSA er tatt med i «negative avgjørelser».

³⁰ NSM behandlet også klager på anmodning om innsyn der direktoratet var klageinstans. Der var saksbehandlingstiden 135 dager.

³¹ For 15 klagesaker som ble henlagt/avvist var gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 134 dager.

³² Gjennomsnittsbehandlingstiden for klagesaker som er henlagt eller avvist var 134 dager fordelt på 15 saker. De 28 sakene som er med i tabellen gjelder klagesaker som ikke er etterkommet.

7 Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA)

7.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2021 gjennomført to inspeksjoner av Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA). Én inspeksjon var rettet mot FSAs behandling av klareringssaker. Den andre var rettet mot FSAs utøvelse av operativ sikkerhetstjeneste.

I inspeksjonene av FSA kontrollerer utvalget særlig følgende:

- FSAs behandling av saker der klarering er nektet, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndigheten.
- FSAs saksbehandlingstid i klareringssaker.
- FSAs virksomhet innenfor operativ sikkerhetstjeneste.
- FSAs behandling av personopplysninger som ledd i utøvelsen av forebyggende sikkerhetstjeneste.
- FSAs samarbeid med andre EOS-tjenester.

7.2 Sikkerhetsklarering av personell til førstegangstjeneste

Alle stillinger for tjenestepliktige har krav om klarering for HEMMELIG/NATO SECRET.³³

Utvalget mottok i 2021 en bekymringsmelding om klareringsprosessen for vernepliktige soldater. Meldingen ble sett i sammenheng med flere henvendelser til utvalget fra personer som har fått negativ avgjørelse om sikkerhetsklarering under avtjening av førstegangstjenesten.

FSA opplyste til utvalget at Forsvaret tidlig forsøker å identifisere personer der tilknytning til andre stater kan føre til at behandling av klareringssaken tar lenger tid. I 2020 innførte Forsvarets personell- og vernepliktsenter (FPVS) en rutine som innebærer at personer med kjent tilknytning til enkelte land leverer personopplysningsblankett tidligere enn øvrig personell innkalt til sesjon for å vinne tid i saksbehandlingen. Dersom klareringssaken ikke er avgjort inntil to måneder før innrykk, kalles ikke vedkommende inn til det aktuelle innrykket. Dette har ført til en reduksjon av antall personer som får negativ klareringsavgjørelse etter at de har påbegynt førstegangstjenesten.

7.3 Klagesaker rettet mot FSA

Utvalget har i 2021 mottatt seks klager rettet mot FSA, det samme antallet som i 2020. Flere av klagenes var rettet mot flere tjenester. Det er avsluttet seks klagesaker mot FSA i 2021. Ingen av de avsluttede klagesakene har ført til kritikk av FSA.

³³ Forsvarets personell- og vernepliktsenter (FPVS) har opplyst til utvalget at klareringsnivået for alle stillingene i Forsvaret skulle revideres innen utgangen av 2021.

7.4 Saksbehandlingstid i sikkerhetsklareringssaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2021 som opplyst av FSA:³⁴

	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid positive avgjørelser ³⁵	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid negative avgjørelser
Anmodning om innsyn	9 dager (28 saker)		
Anmodning om klarering	42 dager (21 524 saker)	38 dager (21 131 saker)	223 dager (393 saker ³⁶)
Klage 1. instans	176 dager (59 saker)	187 dager (13 saker)	172 dager (46 saker ³⁷)

Tabell 2: Tabell over saksbehandlingstid i 2021 som opplyst av FSA

Samlet sett har gjennomsnittlig saksbehandlingstid gått ned fra 2020 til 2021.

³⁴ Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

³⁵ NSM og SKMs tall for klager som delvis har fått gjennomslag er tatt med i statistikken i «positive avgjørelser», mens det for FSA er tatt med i «negative avgjørelser».

³⁶ I 233 av disse sakene ble det INGEN KLARERING, mens det i de andre sakene ble innvilget klarering med vilkår, lavere nivå, kortere tid eller kombinasjoner av dette.

³⁷ Her inngår 10 avgjørelser som ble delvis etterkommet.

8 Sivil klareringsmyndighet (SKM)

8.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2021 gjennomført én inspeksjon av Sivil klareringsmyndighet (SKM). SKM orienterte om internkontrollen, saksbehandlingstid og erfaring med bruk av vilkår for klarering³⁸.

Utvalget har mottatt og avsluttet behandlingen av én klage rettet mot SKM i 2021. Klagen ga ikke grunnlag for kritikk, men førte til ytterligere undersøkelser som er beskrevet i punktet under.

8.2 Klage på klareringsmyndighetens nektelse av samtykke til autorisasjon

Utvalget mottok en klage fra en person som både har norsk statsborgerskap og statsborgerskap fra et land som PST mener utgjør en høy sikkerhetsrisiko for Norge. For å kunne autorisere³⁹ personen for BEGRENSET måtte arbeidsgiveren hente

inn samtykke fra klareringsmyndigheten.⁴⁰ SKM avsto å gi samtykke til autorisasjon. Personen fikk ikke begrunnelse for avgjørelsen og ble ikke gitt klagerett.

Utvalget uttalte til Justis- og beredskapsdepartementet at saken viser mangler ved reglene for autorisasjon av utenlandske borgere. Utvalget oppfordret departementet til å «etablere regler om begrunnelse, innsyn og klage i autorisasjonssaker som forutsetter klareringsmyndighetens samtykke».

Justis- og beredskapsdepartementet har svart at det deler utvalgets syn. I brevet skrev departementet at det vil «snarlig vurdere et regelverksarbeid med siktemål om å gi bestemmelser om klagerett der klareringsmyndigheten ikke gir samtykke til autorisasjon».

Etter ny vurdering har SKM samtykket til autorisasjon av klageren.

³⁸ En klareringsmyndighet kan gi en person en klarering på konkrete vilkår, for eksempel at klareringen er begrenset til en bestemt stilling eller en kortere periode enn det som er vanlig.

³⁹ Avgjørelse om en person skal gis tilgang til informasjon med en angitt sikkerhetsgrad.

⁴⁰ Virksomhetssikkerhetsforskriften § 70 andre ledd.

8.3 Saksbehandlingstid i sikkerhetsklareringssaker i SKM

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2021 som opplyst av SKM:⁴¹

	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid positive avgjørelser ⁴²	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid negative avgjørelser
Forespørsel om innsyn ⁴³	8 dager (44 saker)		
Forespørsel om klarering ⁴⁴	53 dager (5986 saker)	43 dager (5734 saker)	283 dager (252 saker)
Klage 1. instans	182 dager (54 saker)	350 dager (9 saker)	148 dager (45 saker)

Tabell 3: Tabell over saksbehandlingstid i 2021 som opplyst av SKM

Utvalget registrerer at det er en økning i gjennomsnittlig saksbehandlingstid for negative klareringsavgjørelser og en større økning for klagesakene, spesielt positive avgjørelser.

⁴¹ Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

⁴² SKM og NSMs tall for klager som delvis har fått gjennomslag er tatt med i statistikken i «positive avgjørelser», mens det for FSA er tatt med i «negative avgjørelser». For SKMs tilfelle i 2021 var det ingen klager i 1. instans som ble helt etterkommet.

⁴³ Gjennomsnittsbehandlingstid på klagesaker om innsyn var 14 dager i 2021.

⁴⁴ SKM har også opplyst om gjennomsnittlig saksbehandlingstid for innkommende opplysninger i klareringssaker. I 2021 var den saksbehandlingstiden 160 dager i snitt.

9 Kontroll av annen EOS-tjeneste

9.1 Generelt om kontrollen

Utvalget kontrollerer EOS-tjeneste, uavhengig av hvilken del av offentlig forvaltning som utfører den.⁴⁵ Kontrollområdet er funksjonelt definert og ikke begrenset til bestemte organisatoriske enheter.

Utvalget skal gjennomføre en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen og en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker.⁴⁶

Utvalget har i 2021 mottatt tre klager mot ulike organisatoriske enheter som utøver EOS-tjeneste. Fem klagesaker ble avsluttet mot annen EOS-tjeneste i 2021, alle uten kritikk.

9.2 Inspeksjon av Etterretningsbataljonen

Hovedtema for utvalgets inspeksjon av Etterretningsbataljonen (Ebn) på Setermoen i Troms var bataljonens samarbeid med E-tjenesten.⁴⁷ Utvalget ble også orientert om Ebns løpende virksomhet siden forrige inspeksjon. Utvalget inspiserte Ebns datasystemer og utvalgte dokumenter. Inspeksjonen ga ikke grunnlag for oppfølging.

Etter inspeksjonen av Ebn høsten 2020 stilte utvalget spørsmål til Ebn om bataljonenes kontrakter med markører⁴⁸ om deltakelse på øvelse. Utvalget uttalte ved avslutningen av saken i 2021 at personopplysningsloven § 16 første ledd bokstav a, jf. offentleglova § 21, ikke gir hjemmel for å oppstille et

generelt unntak fra markørenes rett til innsyn i behandlede personopplysninger om seg selv.

9.3 Inspeksjon av Forsvarets spesialkommando

Under inspeksjonen av Forsvarets spesialkommando (FSK) på Rena i Hedmark ble utvalget orientert om FSKs sentrale aktiviteter, øvelser, kapasiteter og samarbeid. Det ble også redegjort for hvordan menneskerettigheter blir ivaretatt når FSK tjenestegjør utenlands.

Inspeksjonen ga ikke grunnlag for oppfølging.

9.4 Stortingets administrasjon og Stortingets presidentskap som klareringsmyndigheter

Det følger av sikkerhetsloven § 11-1 at «forebyggende sikkerhetsarbeid i medhold av loven er underlagt kontroll og tilsyn» av EOS-utvalget. I bestemmelser om sikkerhetslovens anvendelse for Stortingets administrasjon § 2 fremgår det at sikkerhetsloven § 11-1 ikke gjelder for Stortingets administrasjon. Dermed er administrasjonen og presidentskapet unntatt fra EOS-utvalgets kontroll av klareringssaker.

På denne bakgrunn avviser EOS-utvalget klager på klareringsavgjørelser fattet av Stortinget som klareringsmyndighet.

⁴⁵ EOS-kontrollloven § 1 første ledd.

⁴⁶ Jf. EOS-kontrollloven § 7.

⁴⁷ Les mer om samarbeidet i EOS-utvalgets årsmelding 2019 punkt 10.2.

⁴⁸ Sivile og/eller tidligere ansatte som brukes som skuespillere i trening og øvelser.

10 Vedlegg

Vedlegg 1 - Møter, besøk, foredrag og deltakelse på konferanser

Møte med forsvarsminister

Utvalget hadde i januar et møte med statsråd Frank Bakke-Jensen (H). I møtet redegjorde utvalget for kontrollen med EOS-tjenestene som forsvarsministeren har ansvar for.

Møte med justis- og beredskapsministre

Utvalget hadde i 2021 et møte med statsråd Monica Mæland (H) i februar og et møte med statsråd Emilie Enger Mehl (Sp) i desember. I begge møtene redegjorde utvalget for kontrollen med EOS-tjenestene som justis- og beredskapsministeren har ansvar for.

Møte med parlamentarikere og myndigheter fra Litauen

Utvalgsleder Grønnern og to ansatte i sekretariatet hadde i mai et digitalt møte med representanter fra Litauens parlament og myndigheter. Litauen kan bli det første landet i Øst-Europa som får et eksternt og dedikert kontrollorgan for EOS-tjenestene. Møtet med EOS-utvalget var for å samle informasjon i forbindelse med prosessen med å få et slikt kontrollorgan på plass.

Deltakelse på debatt på Arendalsuka

Utvalgsleder Aas-Hansen holdt i august et innlegg på et arrangement i regi av Simula. Temaet var «Hvem lytter på hemmelighetene våre i datanettverkene?».

Kontrollkonferanse i Roma

Et utvalgsmedlem og en ansatt i sekretariatet deltok i oktober på den tredje utgaven av European Intelligence Oversight Conference, der representanter fra kontrollmyndigheter i 14 europeiske land møttes. Hovedtemaet på konferansen var dommene fra menneskerettsdomstolen i

Strasbourg om Storbritannias og Sveriges bulk-innsamlingsregimer, og kontrollen med dem.

Foredrag for studenter ved Forsvarets Høgskole

Utvalgsleder Aas-Hansen og et utvalgsmedlem holdt i november hvert sitt foredrag om EOS-utvalget for studentgrupper ved Forsvarets Høgskole.

Foredrag for jusstudenter ved Universitetet i Oslo

Sekretariatet deltok på arbeidslivsdagen for jusstudenter i Oslo i februar. Sekretariatsleder holdt et foredrag om EOS-utvalgets virksomhet. Sekretariatsleder holdt også et foredrag for jusstudenter i Oslo i september.

Møte med andre europeiske kontrollorganer

Samarbeidsgruppa Intelligence Oversight Working Group (IOWG) hadde i september et digitalt møte. Sekretariatet møtte representanter for kontrollorganer fra Storbritannia, Danmark, Nederland, Belgia og Sveits.

Møte med det svenske kontrollorganet SIUN

Leder av teknologisk enhet i sekretariatet hadde i november et møte i Stockholm med representanter fra det svenske kontrollorganet Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN).

Møte med kanadisk kontrollorgan

Ansatte i sekretariatet hadde i november et digitalt møte med en jurist fra det kanadiske kontrollorganet National Security and Intelligence Review Agency (NSIRA).

Vedlegg 2 - Særskilt melding om graderte opplysninger om Frode Berg-saken

Særskilt melding til Stortinget om graderte opplysninger (Dokument 7:2 2020–2021)

Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget)

Til Stortinget

EOS-utvalget er Stortingets kontrollorgan for de hemmelige tjenestene. Vårt oppdrag er å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste. EOS-utvalget har av eget tiltak undersøkt Frode Berg-saken. Utvalget avgir sin avsluttende uttalelse i saken 14. desember 2020.

Utvalget skal rapportere til Stortinget om sin virksomhet, og meldingene skal være ugraderte.

Utvalget har i flere omganger forelagt for forvaltningen spørsmål om opplysninger i uttalelsen kan av- eller nedgraderes, inkludert om utvalgets konklusjoner kan meddeles ugradert til Stortinget. Forvaltningen har besluttet at alle opplysningene er sikkerhetsgraderte, også om det er uttalt kritikk eller ikke. Ved tvil om graderingen av opplysninger i meldinger er forvaltningens avgjørelse bindende for utvalget, jf. EOS-kontrollloven § 11 tredje ledd.

EOS-utvalget avgir med dette særskilt melding til Stortinget for å gjøre oppmerksom på at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med sikkerhetsgraderte opplysninger, jf. EOS-kontrollloven § 17 andre ledd. I denne saken mener utvalget at Stortinget bør gjøre seg kjent med utvalgets vurderinger og konklusjoner, slik disse fremgår av utvalgets graderte sluttrapport.

På Stortingets anmodning vil utvalget overlevere den sikkerhetsgraderte sluttrapporten.

Oslo, 25. februar 2021

Svein Grønnern

Astri Aas-Hansen

Øyvind Vaksdal

Eldfrid Øfsti Øvstedal

Magnhild Meltveit Kleppa

Erling Johannes Husabø

Camilla Bakken Øvald

Henrik Magnusson

Vedlegg 3 - Høringssvar om «PSTs etterretningsoppdrag og behandling av åpent tilgjengelig informasjon»

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

17.12.2021

Vår ref.: 2021/349-3

Deres ref.: 21/4559 - NNO

Høringssvar fra EOS-utvalget – høring om forslag til endringer i politiloven, politiregisterloven og politiregisterforskriften – PSTs etterretningsoppdrag og bruk av åpent tilgjengelig informasjon

1. Innledning

EOS-utvalget viser til Justis- og beredskapsdepartementets (JD) høringsbrev 7. oktober 2021 om forslag til endringer i politiloven, politiregisterloven og politiregisterforskriften – PSTs etterretningsoppdrag og bruk av åpent tilgjengelig informasjon. Utvalget inngir med dette høringssvar.

EOS-utvalget praktiserer en høy terskel for å inngi høringssvar. Det ligger ikke til utvalgets mandat å ha synspunkter på hvilke oppdrag og overvåkingsmetoder PST gis av Stortinget som lovgiver og av departementet på forskriftsnivå. Forslaget til endringer i politiloven, politiregisterloven og politiregisterforskriften får konsekvenser for utvalgets kontrollvirksomhet og gir dermed grunn til enkelte merknader.

Utvalget har merket seg at høringsnotatet gjennomgående viser til EOS-utvalget som en sikringsmekanisme. Utvalget er ikke ment som en garantist for at feil ikke skjer eller ikke kan skje i EOS-tjenestene. Vår kontroll er stikkprøvebasert og legger ikke opp til en fullstendig gjennomgang av all overvåkingsvirksomhet i PST. Utvalgets eksterne kontroll erstatter ikke den forvaltningsmessige styringen og kontrollen av PST.

2. Merknader til forslaget

2.1 Om forholdet mellom politi- og etterretningsvirksomhet

PSTs rolle og oppgave er å forebygge og etterforske bestemte straffbare handlinger, jf. politiloven § 17 b. I tillegg er DSE gitt særlige oppgaver i politiloven § 17 c, blant annet å utarbeide trusselvurderinger til bruk for politiske myndigheter. Departementet angir at det allerede er «forutsatt at PST skal drive med etterretning innenfor sitt mandat» og at dette bør fremgå direkte av politiloven.

På denne bakgrunn foreslås en formulering for PSTs etterretningsoppdrag i politiloven § 17 b nytt fjerde ledd. Som en følge foreslås at PST gis selvstendig hjemmel til å behandle opplysninger som er «nødvendig for etterretningsvirksomheten», jf. forslag til § 64 tredje ledd ny nr. 6.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Nils Hansens vei 25
TELEFON: 233 10930
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

Vår ref.: 2021/349

Utvalget vil bemerke at det er tradisjon for å skille mellom politi- og retts håndhevende oppgaver på den ene siden og etterretningsoppgaver på den andre. Forarbeidene til ny e-lov beskrev det prinsipielle skillet slik:

«I motsetning til politiet og påtalemyndigheten, som opererer med grader av sannsynlighet for at noen har foretatt eller forbereder en straffbar handling, forholder Etterretningstjenesten seg til om innhenting vil besvare norske myndigheters informasjonsbehov. Det er uten betydning om noen har gjort eller kan komme til å gjøre noe straffbart, og tjenesten har ingen oppgaver knyttet til straffeforfølgning. På grunn av disse særtrekkene mener departementet at terskelen for når tjenesten kan innhente informasjon, må være lav»¹.

Siden PST også har viktige oppgaver knyttet til forebygging og etterforskning, er det der vanskelig å opprettholde et like sterkt skille mellom etterretningsoppgaver og andre oppgaver. Utvalget vil her bemerke at selv om det i overskriften til utkastet til ny § 65 a i politiregisterloven bare blir nevnt «etterretningsformål», fremgår det av andre ledd at den innsamlede informasjonen også kan benyttes til å opprette en forebyggende sak eller til etterforskningsformål. Med en slik generell åpning for overføring til andre formål tjener allerede innsamlingen egentlig alle de tre formålene som PST (dersom forslaget blir gjennomført) skal ivareta. Dermed er heie innsamlingsystemet også et langt mer kraftfullt verktøy for PST, og dermed et potensielt langt større personverninngrep, enn overskriften til § 65 a kan gi inntrykk av.

En slik utvisking av skillet mellom politi- og etterretningsvirksomhet for PSTs del har etter utvalgets syn prinsipielle, rettslige og faktiske konsekvenser. Sett fra et kontrollperspektiv kunne dette med fordel ha vært utredet nærmere.

2.2 Generelt om masseinnsamling og automatisert behandling som inngrep i privatlivet

Når behandlingen av opplysningene skjer for etterretningsformål foreslår departementet å bestemme i forskriften at det kan skje ved bruk av «automatiserte analyseverktøy», jf. forslaget til ny § 21-8 andre ledd i politiregisterforskriften. Bruk av automatiserte analyseverktøy reiser rettslige, tekniske og kontrollrelaterte problemstillinger.

Som departementet skriver², vil innsamling og lagring av offentlig tilgjengelig informasjon om enkeltpersoner kunne utgjøre et inngrep i retten til respekt for privatlivet (Gr. § 102 og EMK art. 8), særlig der innhenting er systematisk og informasjonen lagres over tid. I høringsnotatet går departementet gjennom rettspraksis fra EMD, blant annet dommene *Big Brother Watch vs. UK* og *Centrum för Rättvisa vs. Sverige* fra 2021. Departementet skriver at dommene har «begrenset overføringsverdi» fordi de gjelder hemmelig overvåking, i motsetning til masseinnhenting fra åpne kilder. Utvalget etterlyser likevel en nærmere vurdering av *hvilken* overføringsverdi dommene har til departementets forslag. I disse dommene har EMD utviklet et sett med vurderingskriterier som er mer tilpasset innsamling av store datamengder (bulk) enn i tidligere rettspraksis. Særlig viktig er prinsippet om «end-to-end-safeguards»³. Selv om de to sakene gjaldt utenlandsetterretning (kommunikasjon ut og inn av landet), er mange av betraktningene like relevante for innenlandsetterretning, som tradisjonelt blir ansett som enda mer inngripende.

Det er riktig nok en vesentlig forskjell mellom innsamling og lagring av hemmelig og åpent tilgjengelig informasjon. Utvalget mener likevel at forskjellen er mindre vesentlig enn høringsnotatet kan gi inntrykk av. Det vises her til *Big Brother Watch* par. 330⁴ der det blir sagt at «the need for safeguards will be all the greater where the protection of personal data undergoing automatic processing is concerned». Videre heter det i *Big Brother Watch* par. 342⁵: "Furthermore, any intrusion occasioned by the acquisition of related communications data will be magnified when they

¹ Prop. 80 L (2019-2020) Lov om Etterretningstjenesten, punkt 9.3.3.

² Høringsnotatet punkt 3.4.1 og 5.2.1.

³ *Big Brother Watch* par. 350, *Centrum för Rättvisa* par. 264.

⁴ Tilsvarende *Centrum för Rättvisa* par. 244.

⁵ Tilsvarende *Centrum för Rättvisa* par. 256.

Vår ref.: 2021/349

are obtained in bulk, since they are now capable of being analysed and interrogated so as to paint an intimate picture of a person through the mapping of social networks, location tracking, Internet browsing tracking, mapping of communication patterns, and insight into who a person interacted with (see paragraph 317 above).⁶

Bruk av automatiserte analyseverktøy vil generere nye data om enkeltpersoner, som personen ikke har valgt å dele åpent.

Utvalget kan ikke se at rettslige, tekniske og kontrollrelaterte problemstillinger knyttet til bruk av automatiserte analyseverktøy er utredet.

2.3 Om vilkår for innhenting av åpent tilgjengelig informasjon

Etterretningsoppdraget ledsages av en hjemmel for PST til å «behandle åpent tilgjengelig informasjon», jf. forslag til ny § 65 i politiregisterloven. Departementet karakteriserer dette om «masseinnsamling og behandling av åpent tilgjengelig informasjon»⁶. Departementet legger til grunn at PST vil behandle store mengder informasjon «hvorav mye av informasjonen vil være av mindre interesse for PST»⁷.

Det fremgår ikke av høringsforlaget om det har vært vurdert å fastsette en egen hjemmel for selve innhentingsmetoden, slik det er gjort i etterretningstjenesteloven § 6-2. Utvalget savner en vurdering av behovet for å lovfeste innhenting av åpent tilgjengelig informasjon som en metode for PST.

Slik utvalget forstår forslaget er vilkåret som settes for innhenting og behandling av store mengder åpent tilgjengelig informasjon at dette er «nødvendig» for «etterretningsformål» / «etterretningsvirksomheten», jf. forslaget til ny § 65 a og ny § 64 tredje ledd nr. 6. For disse opplysningene foreslås bestemmelsene i politiregisterloven § 6 (krav til opplysningenes kvalitet) og § 7 (behandling av særlige kategorier personopplysninger) unntatt.

Departementet ser at det «er knyttet betydelige personvernmessige betenkeligheter til»⁸ forslaget og at det vil føre til at PST «kan behandle opplysninger om en stor andel av befolkningen»⁹. Utvalget reiser spørsmål ved om inngrepet burde vært ledsaget av ytterligere vilkår for å ivareta borgernes personvern og rettsikkerhet – og i forlengelsen sikre mulighet for reell kontroll fra utvalget.

2.4 Om bruk av informasjon innhentet for etterretningsformål til andre formål

Forslaget til den nye bestemmelsen i politiregisterloven § 65 a har overskriften behandling av åpent tilgjengelig informasjon til «etterretningsformål». Etter at opplysningene er innhentet, foreslår departementet at opplysningene kan «brukes» for *ytterligere* to formål:

- Til opprettelse av eller bruk i forebyggende sak.
- Til bruk for PST i tjenestens etterforskningsoppgaver.

Denne typen bruk av opplysninger fra masseinnsamlingen i konkrete saker vil utgjøre et nytt og kraftigere inngrep i de berørtes personvern og privatliv. Hvis tankegangen fra de nyeste EMD-dommene legges til grunn, bør det på dette stadiet legges inn ytterligere rettssikkerhetsgarantier. Også hensynet til utvalgets kontroll taler for at det defineres hva «bruk» av opplysninger som er innhentet for etterretningsformål i forebyggende sak innebærer, og på hvilke vilkår personopplysninger kan flyte mellom disse sporene.

⁶ Høringsnotatet punkt 5.2.4.

⁷ Høringsnotatet punkt 5.2.2

⁸ Høringsnotatet punkt 5.2.1.

⁹ Høringsnotatet punkt 5.2.6.

Vår ref.: 2021/349

2.5 Om sletting av opplysninger

I forslag til ny politiregisterlov § 65 a tredje ledd går det frem at opplysninger innhentet fra åpne kilder skal slettes etter 15 år. Utvalget savner en faglig begrunnelse for lengden på fristen. I vurderingen av hvor lenge opplysningene kan beholdes, mener utvalget det er relevant å legge vekt på at inngrepet overfor den enkelte borger blir større jo lenger opplysningene lagres.

EOS-utvalget har omtalt problemstillinger rundt sletting av opplysninger i PST i årsmeldingene for 2001-2004, 2007-2012 og i 2017. Det er fortsatt uavklarte tekniske spørsmål rundt sletting. Utvalget vil påpeke at ved innføring av en ny metode med en lengstefrist for sletting, er det viktig at fungerende slettefunksjonalitet er på plass i PSTs systemer før innhenting settes i gang. EOS-utvalget må også kunne kontrollere slettefunksjonaliteten.

2.6 Om sperring av opplysninger

I forslag til ny politiregisterlov § 65 a andre ledd står det at opplysningene skal sperres. Det er i utgangspunktet positivt at opplysninger fra masseinnsamlingen via åpne kilder holdes adskilt fra annen informasjon som PST lagrer, og at det oppstilles klare adgangsbegrensninger. Selv om dette ikke er «registrering» i politiregisterlovens forstand, innebærer imidlertid også en slik sperret behandling en lagring av personopplysninger som bør være omsluttet av klare regler. EOS-utvalget har omtalt problemstillinger rundt sperring av opplysninger i PST i årsmeldingene for 2012, 2014, 2015 og 2017. Det er fortsatt uavklarte rettslige og tekniske spørsmål knyttet til sperring.

Utvalget vil også påpeke at det ved innføring av en ny metode der sperring utgjør en sentral del av reguleringen, er viktig at adekvat sperrefunksjonalitet er på plass i PSTs systemer før innhenting settes i gang. EOS-utvalget må også kunne kontrollere sperrefunksjonaliteten.

2.7 Om tilrettelegging for utvalgets kontroll

Det er i punkt 6 i høringsforslaget vist til at PST vil ha behov for IKT-systemer for å lagre og analysere innhentet åpen informasjon. Det er nødvendig at PST også tilrettelegger sine systemer for kontroll, ved å bygge inn kontrollmuligheter som del av systemene. Dette bør gjøres i samråd med utvalget, for å sikre at kontrollbehovene ivaretas. Dette gjelder også eventuelle automatiserte analyseverktøy. Utvalget viser til e-loven § 7-11 siste ledd.

2.8 Om budsjettmessige konsekvenser for EOS-utvalget

Departementet antar at forslaget ikke vil få budsjettmessige konsekvenser for EOS-utvalget. En vedtakelse av de foreslåtte reglene vil imidlertid kreve betydelig mer av utvalgets kontroll med PST. Dersom det legges inn ytterligere vilkår for innhenting, lagring, bruk og sletting av opplysningene, slik utvalget her har etterlyst, vil det få ytterligere konsekvenser for utvalgets ressursbehov.

EOS-utvalgets kontrollkapasitet kan til en viss grad økes gjennom en forsterking av sekretariatet, slik det blir gjort i forbindelse med utvalgets nye kontrolloppgaver etter E-loven. I tillegg kan det bli behov for teknisk utstyr og programvare hos utvalget for opplæring og analyse av data i kontrolløyemed. Legges nye og krevende oppgaver til EOS-utvalget, vil det imidlertid også utfordre rammene for selve utvalgets arbeid og involvering i de ulike deler av kontrollen.

Med vennlig hilsen

Astri Aas-Hansen
utvalgsleder

Vedlegg 4 - Høringssvar om forslag til endringer i politiregisterforskriften

Justis- og beredskapsdepartementet
v/ Politiavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

11.5.2021

Vår ref.: 2021/276-2

Deres ref.: 21/1564 - NNO

Høringssvar fra EOS-utvalget – Forslag til endringer i politiregisterforskriften

1. Innledning

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 19. mars 2021 om forslag til endringer i politiregisterforskriften. EOS-utvalget inngir med dette høringssvar.

EOS-utvalget fører etterfølgende kontroll med PST. Det er en forutsetning for reell og effektiv kontroll at tjenesten har skriftliggjort sine vurderinger og beslutninger. Til endringsforslaget i § 20-2 skriver departementet at det «uansett må være notoritet på at tjenesten oppfylder lovens krav til behandling av opplysninger». EOS-utvalget deler denne oppfatningen. Utvalget har videre merket seg at formålet med endringsforslagene blant annet er å forenkle regelverket «uten å endre det materielle innholdet».

I lys av de konkrete foreslåtte endringene i bestemmelsene som regulerer tjenestens skriftlighet, har utvalget likevel funnet grunn til å komme med enkelte merknader.

2. Merknader til enkelte endringsforslag

2.1. Til forslag om endringer i politiregisterforskriften §§ 20-2 og 21-4

Til forslaget om fjerning av krav om formålsangivelsen i § 20-2 tredje ledd skriver departementet at «det uansett må være notoritet på at tjenesten oppfylder lovens krav til behandling av opplysninger». Til forslaget om å fjerne nåværende § 21-4 i sin helhet skriver departementet at disse forholdene uansett må vurderes.

For arbeidsregistreringene (behandling av opplysninger utenfor f-sak) er EOS-utvalget enig i at politiregisterforskriften § 20-2 tredje ledd er overflødig i kombinasjon med politiregisterforskriften § 21-4, der det også stilles krav om formålsangivelse. Kravet til såkalt arbeidshypotese i 21-4, omfatter i tillegg en vurdering av nødvendighet og relevans.

Kontroll av arbeidsregistreringer er en sentral kontrolloppgave for utvalget. Til forslaget om å fjerne kravet om formålsangivelse i § 20-2 skriver departementet at formålet «som regel uansett [vil] fremgå av konteksten med behandlingen». Fra et kontrollperspektiv deler ikke utvalget dette synet. Det er særlig i kontrollen med den *nedre grense* for arbeidsregistreringer – der nettopp kontekstinformasjon ikke finnes i stort monn – at angivelse av arbeidshypotese (og herunder angivelse av formålet) har en viktig funksjon.

EOS-utvalget mener at gjeldende krav til formulering av arbeidshypotese, som nedfelt i politiregisterforskriften § 21-4, bør opprettholdes.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Nils Hansensvei 25
TELEFON: 23310930
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

Vår ref.: 2021/276-2

2.2. Til forslag om endringer i politiregisterforskriften § 22-3 tredje og fjerde ledd

På vilkår har PST i dag hjemmel til å viderebehandle (i) arbeidsregistreringer som ikke er tilført nye opplysninger på fem år og (ii) avsluttede forebyggende saker.

Departementet foreslår å fjerne kravet om skriftlighet for beslutninger om lagring av opplysningene utover den fastsatte slettefristen. Departementet viser til at slike skriftlighetskrav ikke er nedfelt i § 47-14 og kan ikke se noen grunn til å ha forskjellige saksbehandlingsregler i denne type saker.

Politiregisterforskriften § 47-14 regulerer sletting av opplysninger fra politiets kriminaletterretningsregister. Til forskjell fra kriminaletterretningsregisteret er enkeltpersoner fullstendig avskåret fra å kreve innsyn i PSTs registre, og på den måten ivareta sine interesser. Etter utvalgets syn gir dette grunn til ulike saksbehandlingsregler.

Utvalget mener det har gode grunner for seg at fortsatt behandling av avsluttede f-saker og arbeidsregistreringer uten nye opplysninger må særlig begrunnes. PSTs beslutninger om fortsatt lagring av opplysninger i disse kategoriene, kontrolleres rutinemessig av EOS-utvalget. At beslutningene begrunnes og nedfelles skriftlig er en viktig forutsetning for utvalgets mulighet for reell og effektiv kontroll av at vilkårene for viderebehandling er oppfylt.

EOS-utvalget mener at gjeldende skriftlighetskrav bør opprettholdes.

2.3. Til forslag om endringer i politiregisterforskriften § 21-5

Departementet foreslår en forenkling av bestemmelsen og mener at store deler av den bærer preg av en rutinebeskrivelse. Blant annet er notoritetskrav ved opprettelse av forebyggende sak foreslått fjernet.

EOS-utvalget kan vanskelig se for seg at en forebyggende sak vil kunne godkjennes av Sjef PST / politimesteren uten en skriftlig nedtegnelse av de vurderinger som ligger til grunn for opprettelsen. Utvalget mener at det likevel har en verdi at det i forskrifts form oppstilles et skriftlighetskrav til beslutninger av slik viktighet.

EOS-utvalget mener at notoritetskravet bør opprettholdes.

3. Avsluttende merknader

Krav til notoritet i PSTs virksomhet utgjør en så sentral rettsikkerhetsgaranti at det bør kvalifisere til forskriftsregulering og ikke utelukkende følge av interne rutiner. Samlet sett vil en reduksjon av dokumentasjonskrav kunne vanskeliggjøre utvalgets kontroll, og slik sett svekke rettssikkerheten til enkeltpersoner.

EOS-utvalget anmoder departementet om å legge til rette for utvalgets kontroll i det videre forskriftsarbeidet.

Med vennlig hilsen

Svein Grønner
utvalgsleder

Vedlegg 5 - Innspill til Stortingets behandling av Harberg-utvalgets rapport

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

KOP1

Kopi: Stortingets presidentskap

Vår ref.: 2021/265

Deres ref.:

24.3.2021

Innspill til Stortingets behandling av Dokument 21 (2020-2021)

1. Bakgrunn

Den 1. februar 2021 leverte Harberg-utvalget sin rapport til Stortinget om Stortingets kontrollfunksjoner¹. EOS-utvalget ønsker med dette å inngi enkelte merknader til punkter i rapporten som berører EOS-utvalgets virksomhet direkte.

2. Utvalgets merknader

2.1 Forslag om endringer i oppnevningsperiode for EOS-utvalgets medlemmer

Harberg-utvalget foreslår en endring i oppnevningsperiode for EOS-utvalgets medlemmer fra fem til fire år, med mulighet for å bli gjenoppnevnt én gang. Det vil si en reduksjon av mulig total funksjonsperiode fra ti til åtte år.

Vervet som medlem av EOS-utvalget er komplekst og krevende. Det tar tid å sette seg inn i og opparbeide tilstrekkelig forståelse for og kunnskap om EOS-feltet. Medlemmene har begrenset med tid til disposisjon og har av sikkerhetsgrunner ikke kontinuerlig tilgang til materialet som kontrolleres. Etter EOS-utvalgets oppfatning er det derfor behov for størst mulig grad av kontinuitet blant utvalgets medlemmer.

Hyppigere skifte av utvalgsmedlemmer vil i tillegg øke kretsen av personer som gis innsyn i EOS-tjenestenes informasjon. Etter vår vurdering taler også dette mot å redusere medlemmenes funksjonsperiode.

EOS-utvalget mener at EOS-kontrolloven § 3 ikke bør endres som foreslått av Harberg-utvalget.

2.2 Forslag om åremålsstilling for, og ansettelse av, sekretariatsleder

Harberg-utvalget foreslår at sekretariatsleder skal tilsettes av EOS-utvalget selv, og ikke av presidentskapet etter innstilling fra utvalget, slik EOS-kontrolloven § 4 i dag bestemmer. I tillegg foreslås det at stillingen som sekretariatsleder blir en åremålsstilling på seks år, med mulighet for gjenoppnevning for én ny periode på seks år.

¹ Dokument 21 (2020-2021) Rapport til Stortinget fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon.

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 Oslo
BESØK: Nils Hansens vei 25
TELEFON: 23 31 09 30
E-POST: post@eos-utvalget.no
ORG. NR: 982 110 777

Stortingets presidentskap

EOS-utvalget understreker at sekretariatslederfunksjonen er grunnpilaren i sekretariatets støtte til utvalget. Det er derfor særdeles viktig for EOS-utvalget å ha en sekretariatsleder som besitter den kunnskap, integritet og ballast som skal til for å utøve funksjonen på best mulig måte over tid.

I EOS-utvalgets brev 20. november 2019 til utvalget som skulle se på Stortingets kontrollfunksjoner skrev vi følgende:

«I forarbeidene til EOS-kontrolloven står det at «[s]ekretariatsvervet er såpass viktig at valget bør tas av Stortinget, ikke av utvalget selv». Spørsmålet ble vurdert i 2009 av Kontroll- og konstitusjonskomiteen i forbindelse med endringer i daværende EOS-kontrollinstruks. Komiteen mente da at sekretariatsleder «fortsatt skal tilsettes og lønnplasseres av Stortingets presidentskap».

Etter hvert som sekretariatet har økt i størrelse og fått flere oppgaver delegert til seg fra utvalget, synes hensynet som motiverte regelen å gjøre seg gjeldende i enda større grad. Utvalget er av den oppfatning at sekretariatsleders økte ansvar og oppgaver overfor EOS-tjenestene, tilsier at stillingen fortsatt bør ha slik legitimitet som forankringen i Stortinget gir.

At presidentskapet tilsetter sekretariatsleder er etter utvalgets forståelse ingen inngripen i vår uavhengighet og selvstendighet. Det er etter dette utvalgets ønske at tilsetting av vår sekretariatsleder, etter innstilling fra utvalget, også i fremtiden foretas av presidentskapet.»

EOS-utvalget mener at det er helt nødvendig at sekretariatslederen, som i det daglige opptrer overfor EOS-tjenestene, har høy grad av tillit i EOS-tjenestene. Det er utvalgets klare oppfatning at stillingen fortsatt bør ha slik legitimitet som forankringen i Stortinget gir.

EOS-utvalget mener at EOS-kontrolloven § 4 ikke bør endres som foreslått av Harberg-utvalget.

EOS-utvalget står selvsagt til komiteens disposisjon ved behov for ytterligere informasjon.

Med vennlig hilsen

Svein Grønnern
utvalgsleder

Vedlegg 6 - EOS-kontrollloven⁴⁹

EOS-kontrollloven

§ 1. Kontrollområdet

Stortinget velger et utvalg til å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (tjenestene) som utføres av den offentlige forvaltning eller under styring av eller på oppdrag fra denne (EOS-utvalget). Kontrollen utføres innenfor rammene av §§ 5, 6 og 7.

Kontrollen omfatter ikke overordnet påtalemyndighet.

Offentleglova og forvaltningsloven, med unntak av reglene om ugildhet, gjelder ikke for utvalgets virksomhet.

Stortinget kan gi instruks om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov og fastsetter bestemmelser om dets sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat.

Innenfor rammen av denne lov utfører utvalget sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget. Stortinget i plenum kan likevel pålegge utvalget å foreta nærmere definerte undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat, og under iakttagelse av de regler og innenfor de rammer som for øvrig ligger til grunn for utvalgets virksomhet.

§ 2. Formål

Formålet med utvalgets kontroll er:

1. å klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene.
2. å påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser.
3. å påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget skal iakttas hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Kontrollen bør innrettes slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.

Formålet er rent kontrollerende. Utvalget skal følge prinsippet om etterfølgende kontroll. Utvalget kan ikke instruere de kontrollerte organer eller nyttes av disse til konsultasjoner. Utvalget kan likevel kreve innsyn i og uttale seg om løpende saker.

§ 3. Utvalgets sammensetning

Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fem år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i ti år. Det bør unngås at flere enn fire medlemmer skiftes ut samtidig. Personer som tidligere har virket i tjenestene, kan ikke velges som utvalgsmedlemmer.

Godtgjørelse til utvalgets medlemmer fastsettes av Stortingets presidentskap.

§ 4. Utvalgets sekretariat

Leder for utvalgets sekretariat tilsettes av Stortingets presidentskap etter innstilling fra utvalget. Tilsetting av det øvrige personalet i sekretariatet foretas av utvalget. Nærmere regler om fremgangsmåten ved tilsetting og adgang til delegering av utvalgets myndighet fastsettes i et personalreglement godkjent av Stortingets presidentskap.

§ 5. Utvalgets oppgaver

Utvalget skal gjennomføre kontroll og regelmessige inspeksjoner av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste som utøves i den sivile og militære forvaltning i henhold til §§ 6 og 7.

Utvalget mottar klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. Når en klage mottas, avgjør utvalget om klagen gir grunn til behandling, og foretar i så fall de undersøkelser som klagen tilsier.

Av eget tiltak skal utvalget ta opp alle saker og forhold som det ut fra formålet finner riktig å behandle, og særlig slike som har vært gjenstand for offentlig kritikk. Med forhold menes også regelverk, direktiver og praksis.

Utvalgets undersøkelser kan gå ut over de rammer som følger av § 1 første ledd, jf. § 5 når det tjener til å klarlegge saker eller forhold som utvalget undersøker i kraft av sitt mandat.

Kontrolloppgaven omfatter ikke virksomhet som angår personer som ikke er bosatt i riket og organisasjoner som ikke har tilhold her, eller som angår utlendinger hvis opphold er knyttet til tjeneste for fremmed stat. Utvalget kan likevel utøve kontroll i tilfeller som nevnt i første punktum når særlige grunner tilsier det.

Det departement Kongen bestemmer kan helt eller delvis suspendere kontrollen under

⁴⁹ Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven). Loven ble sist endret i juni 2020.

krise og krig inntil Stortinget bestemmer annet. Ved slik suspensjon skal Stortinget straks underrettes.

§ 6. Utvalgets kontroll

Utvalget skal kontrollere tjenestene i samsvar med formålet i lovens § 2.

Videre skal kontrollen omfatte tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger.

Utvalget skal påse at samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom tjenestene og med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere holdes innenfor rammen av de tjenstlige behov og gjeldende regelverk.

Utvalget skal:

1. for Politiets sikkerhetstjeneste: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver og føre kontroll med tjenestens behandling av forebyggende saker og etterforskningssaker, dens bruk av skjulte tvangsmidler og andre skjulte metoder for informasjonsinnhenting.

2. for Etterretningstjenesten: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver.

3. for Nasjonal sikkerhetsmyndighet: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av direktoratets fastlagte oppgaver, å føre kontroll med klareringssaker for personer og bedrifter hvor klarering er nektet, tilbakekalt, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndighetene.

4. for Forsvarets sikkerhetsavdeling: føre kontroll med at avdelingens utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste holdes innenfor rammen av lov og forskriftsverk og avdelingens fastlagte oppgaver og påse at ingens rettigheter krenkes.

Kontrollen skal skje med innføring i den løpende virksomheten og slik besiktigelse som finnes nødvendig.

§ 7. Inspeksjoner

Inspeksjonsvirksomheten skal skje i samsvar med formålet i lovens § 2.

Inspeksjonene skal gjennomføres ut fra behov og minst omfatte:

1. flere inspeksjoner årlig av Etterretningstjenesten sentralt.

2. flere inspeksjoner årlig av Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

3. flere inspeksjoner årlig av Den sentrale enhet i Politiets sikkerhetstjeneste.

4. flere inspeksjoner årlig av Forsvarets sikkerhetsavdeling.

5. en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen.

6. en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker.

7. årlig inspeksjon av PST-enhetene i minst to politidistrikter og av minst én av Etterretningstjenestens stasjoner eller etterretnings-/sikkerhetstjeneste ved militære staber og avdelinger.

8. inspeksjon av eget tiltak av det øvrige politi og andre organer eller institusjoner som bistår Politiets sikkerhetstjeneste.

9. for øvrig slik inspeksjon som lovens formål tilsier.

§ 8. Innsynsrett mv.

For å utføre sitt verv, kan utvalget kreve innsyn i og adgang til forvaltningens arkiver og registre, lokaler, installasjoner og anlegg av enhver art. Like med forvaltningen regnes virksomhet mv. som eies med mer enn en halvdel av det offentlige. Utvalgets rett til innsyn og adgang etter første punktum gjelder tilsvarende overfor virksomheter som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste.

Enhver som tjenestegjør i forvaltningen plikter på anmodning å tilveiebringe alt materiale, utstyr mv. som kan ha betydning for gjennomføring av kontrollen. Andre har samme plikt med hensyn til materiale, utstyr mv. som de har mottatt fra offentlige organer.

Utvalget skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene. Utvalget skal så vidt mulig iakttas hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet.

Utvalgets beslutninger om hva det skal søke innsyn i og om omfanget og utstrekningen av kontrollen, er bindende for forvaltningen. Mot slike beslutninger kan det ansvarlige personell på vedkommende tjenestested kreve inntatt begrunnet protest i møteprotokollen. Etterfølgende protest kan gis av sjefen for vedkommende tjeneste og av forsvarssjefen. Protester som her nevnt, skal inntas i eller følge utvalgets årsmelding.

Mottatte opplysninger skal ikke meddeles annet autorisert personell eller andre offentlige organer som er ukjente med dem uten at det er tjenstlig behov for det, er nødvendig ut fra kontrollformålene eller følger av saksbehandlingsreglene i § 12. I tilfelle tvil bør avgiveren av opplysningene forespørres.

§ 9. Forklaringer og møteplikt mv.

Enhver plikter etter innkalling å møte for utvalget.

Klagere og andre privatpersoner i partsliknende stilling kan på ethvert trinn i saken

la seg bistå av advokat eller annen fullmektig i den utstrekning det kan skje uten at graderte opplysninger derved blir kjent for fullmektigen. Samme rett har ansatte og tidligere ansatte i forvaltningen i saker som kan ende med kritikk mot dem.

Alle som er eller har vært i forvaltningens tjeneste har forklaringsplikt for utvalget om alt de har erfart i tjenesten.

Pliktmessig avgitt forklaring må ikke foreholdes noen eller fremlegges i retten i straffesak mot avgiveren uten dennes samtykke.

Utvalget kan begjære bevisopptak etter domstoloven § 43 annet ledd. Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke. Rettsmøtene skal være lukket og forhandlingene holdes hemmelige. Forhandlingene holdes hemmelige inntil utvalget eller vedkommende departement bestemmer annet, jf. §§ 11 og 16.

§ 10. Om statsrådene og departementene

Reglene i §§ 8 og 9 gjelder ikke statsrådene, departementene og deres embets- og tjenestemenn, unntatt i forbindelse med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter for behandling av graderte opplysninger.

Utvalget kan ikke kreve innsyn i departementenes interne dokumenter.

Dersom EOS-utvalget ønsker opplysninger eller uttalelser fra et departement eller dets personell, i andre saker enn slike som gjelder departementets befatning med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter, innhentes disse skriftlig fra departementet.

§ 11. Taushetsplikt mv.

Med de unntak som følger av §§ 14 til 16, har utvalget og dets sekretariat taushetsplikt.

Utvalgets medlemmer og sekretariat er bundet av regler om behandling av dokumenter mv. som må beskyttes av sikkerhetsmessige grunner. De skal være sikkerhetsklarert og autorisert for høyeste sikkerhetsgrad nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet for utvalgets medlemmer og sekretariat. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon. Autorisasjon av utvalgets medlemmer og sekretariat gjelder i samme utstrekning som utvalget har innsynsrett etter § 8.

Hvis utvalget er i tvil om graderingen av opplysninger i uttalelse eller meldinger, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegger det spørsmålet for vedkommende etat eller departement. Forvaltningens avgjørelse er bindende for utvalget.

§ 12. Saksbehandling

Samtaler med privatpersoner skal skje i avhørsform med mindre de er av orienterende art. Samtaler med forvaltningens personell skal skje i avhørs form når utvalget finner grunn til det eller tjenestemannen ber om det. I saker som kan ende med kritikk mot bestemte tjenestemenn, bør avhørs form i alminnelighet nyttes.

Den som avhøres skal gjøres kjent med sine rettigheter og plikter, jf. § 9. Forvaltningens personell, og tidligere ansatte kan under avhør i saker som kan ende med kritikk mot dem også la seg bistå av en tillitsvalgt som er autorisert etter sikkerhetsloven med forskrifter. Forklaringen skal oppleses til vedtakelse og undertegning.

Personer som kan bli utsatt for kritikk fra utvalget, bør varsles om de ikke allerede kjenner til saken. De har rett til å gjøre seg kjent med utvalgets ugraderte materiale og med gradert materiale som de er autorisert for, alt såfremt det ikke vil skade undersøkelsene.

Enhver som gir forklaring skal foreholdes beviser og påstander som ikke samsvarer med vedkommendes egne, såfremt bevisene og påstandene er ugraderte eller vedkommende er autorisert for dem.

§ 13. Beslutningsdyktighet og arbeidsform

Utvalget er beslutningsdyktig når fem medlemmer er til stede.

Utvalget skal være beslutningsdyktig på inspeksjoner av tjenestene sentralt som omtalt i § 7, men kan møte med færre medlemmer på inspeksjoner utover dette eller i lokale enheter. Utvalget skal alltid være representert ved minst to medlemmer på inspeksjoner.

Ved særlig omfattende undersøkelser kan innhenting av forklaringer, besiktigelse på stedet mv. overlates til sekretariatet og ett eller flere medlemmer. Det samme gjelder dersom slik innhenting av et samlet utvalg vil kreve uforholdsmessig arbeid eller kostnad. Ved avhør som nevnt i dette ledd, kan utvalget anta bistand.

§ 14. Generelt om kontrollen og uttalelser

EOS-utvalget har rett til å uttale sin mening om forhold som omfattes av kontrollområdet.

Utvalget kan påpeke at det er gjort feil eller utvist forsømmelige forhold i tjenestene. Kommer utvalget til at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig, eller klart strider mot god forvaltningspraksis, kan det gi uttrykk for dette. Mener utvalget at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan det gjøre vedkommende tjeneste oppmerksom på dette.

Blir utvalget oppmerksom på mangler ved lover, administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan det gi vedkommende departement underretning om det. Utvalget kan også foreslå forbedringer i administrative og organisatoriske ordninger og rutiner når det kan tjene til å lette kontrollen eller verne mot at noens rettigheter krenkes.

Før det gis uttalelse i saker som kan ende med kritikk eller meningsytringer rettet mot forvaltningen, skal den ansvarlige sjef gis anledning til å uttale seg om de spørsmål saken reiser.

Uttalelser til forvaltningen rettes til sjefen for vedkommende tjeneste eller organ eller til forsvarssjefen eller vedkommende departement hvis det gjelder forhold disse bør kjenne til som instruksjons- og kontrollmyndighet. Ved uttalelser som gir oppfordring til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger, skal mottakeren bes om å gi tilbakemelding om hva som blir foretatt.

§ 15. Uttalelser til klagere og forvaltningen

Uttalelser til klagere bør være så fullstendige som mulig uten at det gis graderte opplysninger. Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke blir bestemt. Ved klager mot tjenestene om overvåkingsmessig virksomhet skal det bare uttales om klagen har gitt grunn til kritikk eller ikke. Mener utvalget at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, gir det forslag om det overfor den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement.

Hvis en klage gir grunn til kritikk eller meningsytringer for øvrig, skal begrunnet uttalelse om dette rettes til sjefen for den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement. Også ellers skal uttalelser i klagesaker alltid meddeles sjefen for den tjeneste klagen er rettet mot.

Uttalelser til forvaltningen graderes etter sitt innhold.

§ 16. Meddelelser til offentligheten

Utvalget avgjør i hvilken utstrekning dets ugraderte uttalelser eller ugraderte deler av uttalelsene skal offentliggjøres.

Hvis offentliggjøring må antas å medføre at en klagers identitet vil bli avdekket, skal dennes samtykke foreligge. Ved omtalen av personer skal hensynet til personvernet iakttas også om det ikke gjelder klagere. Tjenestemenn skal ikke navngis eller identifiseres på annen måte uten med vedkommende departements godkjennelse.

For øvrig kan lederen eller den utvalget bemyndiger i vedkommendes sted gi

meddelelser til offentligheten om hvorvidt en sak er under undersøkelse og om den er ferdigbehandlet, eller når den vil bli det.

For saksdokumenter som er utarbeidet av eller til EOS-utvalget i saker som det vurderer å legge fram for Stortinget som ledd i den konstitusjonelle kontroll, skal innsyn først gis når saken er mottatt i Stortinget. EOS-utvalget varsler vedkommende forvaltningsorgan om at saken er av en slik art. Er en slik sak ferdigbehandlet uten at den oversendes Stortinget, inntreffer offentlighet når utvalget har varslet vedkommende forvaltningsorgan om at saken er ferdigbehandlet.

§ 17. Forholdet til Stortinget

Bestemmelsen i § 16 første og annet ledd gjelder tilsvarende for utvalgets meldinger og årsmeldinger til Stortinget.

Hvis utvalget anser at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med graderte opplysninger i en sak eller et forhold det har undersøkt, skal det i særskilt melding eller i sin årsmelding gjøre Stortinget oppmerksom på det. Det samme gjelder dersom det er behov for ytterligere undersøkelser om forhold som utvalget selv ikke kan komme videre med.

Utvalget avgir årlig melding til Stortinget om sin virksomhet. Melding kan også gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til. Meldingene og deres vedlegg skal være ugraderte. Årsmeldingen avgis innen 1. april hvert år.

Årsmeldingen bør omfatte:

1. en oversikt over utvalgets sammensetning, møtevirksomhet og utgifter.
2. en redegjørelse for utførte inspeksjoner og resultatene av disse.
3. en oversikt over klagesaker fordelt etter art og tjenestegren og med angivelse av hva klagen har resultert i.
4. en redegjørelse for saker og forhold tatt opp av eget tiltak.
5. en angivelse av eventuelle tiltak som er bedt iverksatt og hva det har ført til, jf. § 14 sjette ledd.
6. en angivelse av eventuelle protester etter § 8 fjerde ledd.
7. en omtale av saker eller forhold som bør behandles av Stortinget.
8. utvalgets alminnelige erfaringer med kontrollen og regelverket og mulige behov for endringer.

§ 18. Ordensforskrifter

Sekretariatet fører sakjournal og møteprotokoll. Beslutninger og dissenser skal framgå av protokollen.

Uttalelser og bemerkninger som framkommer eller protokolleres under kontroll, anses ikke avgitt av utvalget uten at de er meddelt skriftlig.

§ 18 a. Forholdet til sikkerhetsloven

Sikkerhetsloven gjelder for EOS-utvalget med de unntak og presiseringer som følger av denne lov, jf. sikkerhetsloven § 1-4 første ledd.

Følgende bestemmelser i sikkerhetsloven gjelder ikke for EOS-utvalget: §§ 1-3, 2-1, 2-2 og 2-5, kapittel 3, § 5-5, § 7-1 andre til sjette ledd, § 8-3 første ledd andre punktum, § 9-4 andre til femte ledd, kapittel 10 og §§ 11-1, 11-2 og 11-3.

EOS-utvalget skal innenfor sitt ansvarsområde utpeke, klassifisere og holde oversikt over skjermingsverdige objekter og infrastruktur og melde inn til sikkerhetsmyndigheten med angivelse av sikkerhetsgrad, jf. sikkerhetsloven § 7-1 andre ledd.

EOS-utvalget kan innenfor sitt ansvarsområde fatte vedtak om krav til adgangsklarering for tilgang til hele eller deler av skjermingsverdige objekter eller infrastruktur og bestemme at personer med sikkerhetsklarering for et bestemt nivå også er klarert for adgang til et bestemt skjermingsverdig objekt eller en bestemt skjermingsverdig infrastruktur, jf. sikkerhetsloven § 8-3.

Stortinget kan fastsette i hvilken grad forskrifter fastsatt i medhold av sikkerhetsloven skal gjelde for EOS-utvalget.

§ 19. Bistand mv.

Utvalget kan anta bistand.

Lovens regler gjelder tilsvarende for bistandspersoner. Bistandspersoner skal likevel bare autoriseres for slik beskyttelsesgrad som oppdraget krever.

Personer som er ansatt i tjenestene, kan ikke antas som bistandspersoner.

§ 20. Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige

Utvalget har ansvaret for den økonomiske styringen av utvalgets virksomhet, og fastsetter egen instruks for sin økonomiforvaltning. Instruksen skal være godkjent av Stortingets presidentskap.

Enhver som blir innkalt til utvalget har krav på å få sine reisekostnader dekket etter det offentlige regulativ. Tap i inntekt erstattes

etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v.

Sakkyndige godtgjøres etter salærforskriften. Andre satser kan avtales.

§ 21. Straff

Forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av § 8 første og annet ledd, § 9 første og tredje ledd, § 11 første og annet ledd og § 19 annet ledd i denne lov straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, hvis ikke strengere straffebestemmelse får anvendelse.